Beschryvinghe vander Samoyeden landt in Tartarien

Hessel Gerritsz

bron
Hessel Gerritsz, *Beschryvinghe vander Samoyeden landt in Tartarien*. Hessel Gerritsz, Amsterdam 1612

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/gerr049besc01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

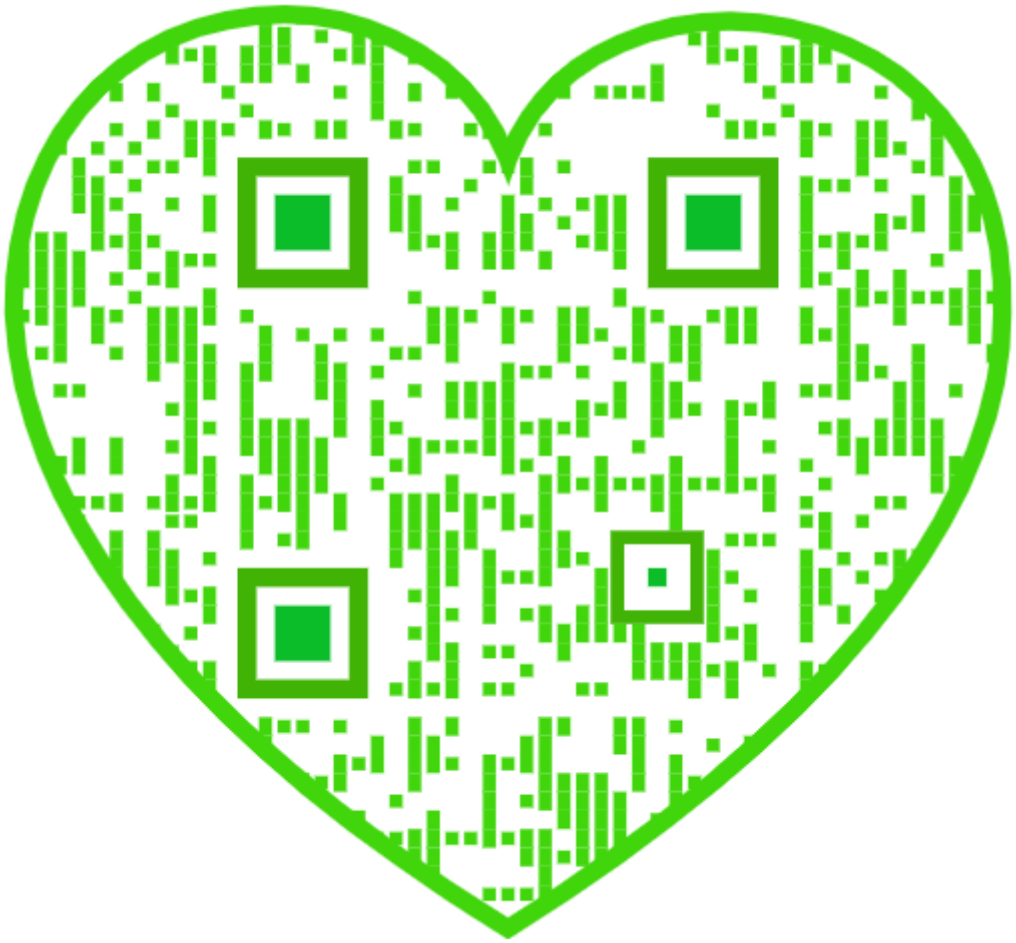

Tot den Leser.

*D*E apparentien ofte schijnselen van baet ende voordeel hebben de menschen altoos beweecht om onbekende Landen ende Volcken te gaen besoecken. Alsoo hebben de schoone Pelteryen (die ons van de Russche Cooplieden ghebracht worden, onse Cooplieden begeerich ghemaeckt om haer Landen, die ons onbekent waren, te connen doorreysen, daer toe sy eenighsins gheholpen zijn door een reyse die van de Russen beschreven is van der Moscouw op Colmogro, ende van daer op Petzora, daer de Volcken Anno 1518, t'Christen Gheloove ontfanghen hebben, ende voorder tot de Oby, ende noch al wat verder over, daer al eenighe fabulen in ghemenght zijn geweest van Slatababa, t'gulden Oud-wijf met haer kinderen, ende de monstreuse menschen over de Oby. Dese Russche beschryvinghe is van Sigismund van Herbersteyn, Orateur van Keyser Maximiliaen, in zijn Boecken vande Moscovische Landen, vertaelt ende uytghegheven. Daer-nae heeft Antonis Wied een Caerte van Russenlandt gemaeckt, door de instructie van eenen Ioannes Latzky, eertijds een van de Moscovische Princen, die om de op-roeren nae 't over-lyden van Ioannes Basilius, de Groot-vorst in Moscovien, in Polen ghevlucht was, welcke Caerte aen eenen I. Coper, Raedts-heere van Dantzick, vereert, ende met Rusch ende Latijnsch schrift uytghegeven is, in der Wilda, Anno 1555. Hier nae isser noch een Caerte van dit Russenland gemaeckt door d'Enghelschen, die in dese quartieren ghetraffiqueert hadden. Dese Caerten ende Beschryvinghen dan, soodanich als die zijn, ende de naeder kennisse die

men becomen hadde, hebben Olivier Bunel van Brussel geboortich, met een scheepken van Enchuysen uytghelockt om derwaerts te seylen, die daer om ende by ghesworven, ende in de Petzora veel Rijckdom van Pelteryen, Rusglas ende Christal de Montagne vergadert had, die met de schuyt inde Riviere Petzora verdroncken zijn. Hier nae, alsoo de voorgaende tochten der Enghelschen, ende van Olivier Bunel, die oock in Costinsarck op nova Sembla gheweest had, onse Hollanders belust maeckten, ghelockt zijnde door de rijckdommen van China ende Cathay, daer toe sy langhs dese custen hoopten een wech te vinden, soo hebben de E. M. Heeren Staten der Vereenichde Provincien twee schepen derwaert ghesonden, die met Ian Huyge van Lintschoten nae Weygats souden gaen, ende twee die met Willem Barentsz. door de beweginge van M. Petrus Plancius nae't Noorden boven nova Sembla om souden zeylen. Maer Willem Barentsz. is op de hoochte van 77 graeden by d'Eylanden van Orangen, tusschen t'Land ende t'Ys beset zijnde, op den eersten dach van Augustus wederom ghekeert; ende Ian Huyghen is al heel de Strate van Weygats door-ghezeylt, ende noch vijftich myle*n* verder, die om de*n* Noordoosten Wind, ende om't verloop van 't Iaer oock weer-ghekeert zijn. Welcke beyde t'naest-volghende Iaer 1595 weder zijn uytgheseylt, in meyninghe haer mercken verder te stellen, of den door-gangh heel te vinden: maer de koude ende t'Ys haer teghen zijnde, hebben sy haer voornemen niet connen volbrengen, want sy hebben t'Weygats niet connen passeren. Ende Willem Barentsz. die al wat verder quam op zijn derde tocht, Anno 1596, dan hy op d'eerste tocht conde gerake*n*, heefter zijn schip op de Ys-berge*n* laten staen tot een merck ende eeuwighe memorie van d'uytterste zeylage in het

Noorden, diens avontuersche Historie, droeve uytvaert ende t'Volcks wonderlijcke t'huys-comste men in hare ghedruckte dach-schriften lesen mach.

Om dan de kennissen van de ghelegentheyd van dese Landen (die onse Cooplieden door dese voorverhaelde reysen becomen hebben) eenichsins behulpich te wesen, soo gheven wy haer hier in handen een verhael van de nieuwe heerschappye der Russen in de Landen van Tartaria, daer men sal moghen sien d'over-een-cominge met de seer curieuse af-teeckeningen van Ian Huyghen, ende de verder gheleghentheyt van de Landen die gheleghen zijn over de Rivier Oby.

Neven dese beschryvinghe van Sibier ende t'Noorderste Tartarien, gheven wy u oock een Caerte uyt het Russche ghetranslateert van alle de by gheleghen contreyen, daer sy ons voorghemaelt hebben de gheheele Zee by Oosten de Weygats, ende een wech die men hout nae't Zuyden van Cathay te gaen: Doch of de passage te noordelijck gheleghen ware, ghelijck sulcks uyt de Caerte schijnt, so soude men nochtans, apparentelijck ghesproken, tot in de Oby, oft eenighe van d'ander groote Rivieren, te water connen comen: want immer worden die Custen van de Russen met hare lodinghen of scheepkens bevaeren, ende reysen dan voorts innewaert met schuyten te Water of te Lande, daer't schijnt dat men merckelijcke dinghen soude comen te ontdecken. Doch also de Weygats des Somers weynich tijt ope*n* of ontdoyt is, alst blijct by de twee tochte*n* die I. Huygen en*de* W. Barentsz. derwaert gedae*n* hebbe*n*, so en soude dese opsoeckinge niet licht om doe*n* zijn, wa*n*t t'schijnt dat de natuer ons de koude ende t'ijs daer tot vyanden gestelt heeft om onse begeerte te bedwinghen: maer onaengesien al d'exempele*n* va*n* so treflicke persone*n*, als W. Barentsz. I. Heemskerck en*de* I. Huyghen, en*de* de

slechte reyse die Kerckhoven gedae*n* heeft voor Isac Lameir: so hebbe*n* eenige som onervare*n* vermetele mensche*n* haer verstout, de E. H. Rade*n* ter Admiraliteyt, en*de* de M. H. Staten te versoecke*n*, om bestellinge op nieus te becomen, nae't noordooste*n* boven nova Sembla om te seyle*n*, stoutlick affirmerende va*n* de hoochte va*n* 72 gr. noordlic, om de lange dagen, la*n*gs hoe warmer te zijn: gelijc oock gedaen heeft eenen Heliseus Rosim, Doctor va*n* Hanou, achter in zijn boecxken (aen de M. H. Staten geschreven en*de* gedediceert 1610 de*n* 22 Decemb.) daer hy (na veel sotternie*n* die hy fondeert op de Caerten die va*n* heel oude tyde*n* gemaect zijn va*n* Tartaria, doe*n* de Russen daer selver noch gee*n* kennisse af en hadde*n*) seyt: *dattet je näher dem Polo je wermer zu Sommerzeitten is, vnd datter kein verhindernuß den Schiffen des Eyses oder kälte halben fürfallen kan.* Ende onse lieden meenden noch wel dat de Son eerder daer by Noorden nova Sembla zout soude maken dan ijs, soo sy seyden. Met dese opinien zijn sy 1611 int voorjaer uytgeseylt om verre bove*n* nova Sembla om te gaen, en*de* van daer, so haer Caerten hielden, z.z. oost aen, nade strate van Anian, en*de* voort nae't lang gesochte Cathay en*de* China: maer ten isser niet toe gecome*n* dat sy sien mochte*n* hoe goet ofte ondeugende dat haer Caerten gemaeckt waren: wa*n*t also sy te vroech inde tijt uytgevare*n*, en*de* tege*n* haer meninge van 't ijs bedwongen wesende, in Costinsarck aen nova Sembla gecome*n* zijn, en*de* so zijnse va*n*t ijs beschadicht in Moscovia gelopen om haer te repareren: Van daer zijn sy, sonder verder te attentere*n*, nae de custe*n* van Canada, tusschen Virginia en*de* Terra nova, geseylt, om winter lage te leggen; daer sy meest al de custen besocht hebben tot ae*n* de Norenbega, daer een van haer Comissen met 6. andere met pijlen doorschoten is. Van dit geselschap is t'eene scheepke*n* thuys gecome*n*, en*de* t'ander is weder nae't Noorde*n*, om beter haer mening te voldoen. Maer also de Engelschen, na dese voorseyde tochten van W. Barentsz. noch etlijcke proefstucke*n* in't Noordoosten gedaen hadde*n*, so hebben de H. Bewinthebberen van d'OostIndische compagnie nu eenige jare*n* geleden, derwaert gesonde*n* eene*n* genae*m*t Mr. Hudson, die mits dat hy in 't Oosten gee*n* wech en vont, nae't Westen geseylt is, va*n* daer hy

sonder profijt in Engheland is aengecomen: daer nae als hem d'Engelsche weder hebben uytgesonden, heeft hy merckelijck meerder voorspoed ende minder geluck ghehadt: want als hy naer veel moeytens ontrent 300 Duytsche myle*n* by Westen Terra de Baccalaos was gecomen, ende daer Winter lage gelegen hebbende op de hoochte van 52 grad. willende verder poogen, is hy, met al zijn Overheyt op't Schip, van't Scheeps-volck aen Land geset, die sonder verder te willen, t'huys gecomen zijn, diens af-tekeninghen wy u hier achter byghevoecht hebben, hopende dat wy van de schepen die nu derwaert gesonden zijn, noch verder bescheyt ende tydinge van een heele doorgang sullen becomen, waer door sy souden vercrygen een eeuwighe eer ende fama, om dat soo lange jaren soo veel machtige Lieden ende verstandighe Piloten ghetracht hebben, om door een nieuwe corte wech te comen tot de rijckdommen van Cathay, China, de Molucke*n*, ende Peruaensche Volcken. Onder welcke gheweest zijn Martin Forbisher ende Ioannes Davis, die Anno 1585, 86, 87 tusschen Terra nova ende Groenland Noordwaert opgheseylt zijn tot op de 72 graden, dan door 't Ys weergehouden, zijn sy, sonder yets gedaen te hebben dat tot haer voornemen dienstich was, t'huys ghekeert.

De hope van dese nieu-gevonden doorgang of strate boven Terra nova van Mr. Hudson opgedaen, is ghesterckt door de getuygenissen der Virginianen en*de* Floridianen, die vastelick affirmere*n* ten Noordwesten van haer Lant een groote Zee te zijn, daer sy schepen segge*n* gesien te hebben, gelijck de schepen van d'Engelschen. Men leest oock by Iosephus d'Acosta int 12 capit. des derden Boecx vant naturael van West-Indien, dat de Spaengiaerts meenen dat d'Engelse Capiteyn Thomas Candisch van dese doorgang goede kennisse ghe-

hadt heeft: Oock seyt men dat de Spaengiaerden desen wech soecken onbekent te houden, en*de* dat eenige va*n* den haren, comende van de conqueste der Philippinen, door desen wech zijn t'huys ghecomen, daerom dat de Coning Philippus II een sterck fort heeft late*n* timmeren boven aen Mar Vermejo by Westen nieu Granada, om te verhindere*n* dat onse natie ofte eenige van zijn vyande*n* door desen wech hem zijn rijckdommen, die hy aen Mar del Zur met vrede besit, niet en souden comen afhandich te make*n*, some*n* ons voor de waerheyt vertelt.

Dese wech dan, ist datse vervolgt ghelijck die sich op doet, sal d'onse een toepat wesen niet alleen na de Chinen, Molucken oft Peru, maer oock om te gaen besien wat voor Volcken aen de Zuyd-zyde vande Zuyd-zee woonen, wat Havenen en*de* wat Waren dat daer te vinden zijn, daer sy aller wegen goede ververschinge vinden sulle*n*, t'sy dat sy gaen aen d'Eylanden daer de*n* Bisschop van Quito hee*n* geweest heeft, daer af ons gerapporteert is va*n* ee*n* onser lantlieden die daer geweest heeft met dien Bisschop, de welke oock veel van sulcx vertelt heeft aen den Advocaet Barneveld, ende den E. H. Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie, ofte oock ist dat sy gaen aen't vaste Lant, daer ick u hier een discours ende vertellinge af levere, hope*n*de dat sulcx sal ae*n*genaem wesen by alle die geerne haer traffique souden doen in 't achterste der aerden, ende oock by alle die lust hebben om den Aerd-cloot ende zijn Inwoonders hoe langhs hoe meerder te kennen, welcke kennisse ick wensche by uwe E. te wassen tot hare volcomentheyd, en*de* dat die u brenge rijckdom en*de* onverganckelicke eere.

Uwe aldervlytichste Dienaer
Hessel Gerritsz van Assum.
Liefhebber der Geographie.

Verhael Van d'ontdeckinghe van de nieu-ghesochte Strate in't Noordvvesten, om te seylen boven langhs de Landen van America, nae China ende Iapon; ghedaen door Mr. Hendrick Hudson Enghels-man.

*D*E gheluckighe reysen der Enghelssen, die haerluyden dickwils groote profiten toeghebracht hebben, hebben de haere hoe langs hoe meer verweckt tot meerder ende verder ondersoeckingen, waer haer profyt ende rijckdom sou moghen gheleghen zijn, want behalven hare moeyelijcke tochten in t'Oosten in Moscovia, Nova Zemla, ende Groenland, en hebben sy schier noyt gherust om in t'westen (daer sy haer woonplaetsen gemaeckt hebben in de Virginias) een doorgangh te soecken tusschen Groe*n*land ende Nova Francia, welcke wegh haer altijd (tot voor desen) ghebracht heeft al heel noordwaert in de koude ende in t'ys, tot op de hoogte van 70 ende 80 graden, ende na haren eersten soecker Ioannes Davis altoos is ghenoemt gheweest. De laetste die daer op geweest heeft is Capiteyn Georghe Weymouth, die anno 1602. wel 500 leguen in die strate gheseylt heeft, doch door t'ys was hy ghedwongen (ghelijck als oock d'andere voor hem) weder te keeren. Dan beproevende waer hem t'gheluck beter wilde dienen, is, hy ter zyden op de hoogte van 61. grad in Lumleys Inlet gheseylt, daer hy west ten zuyden aenghegaen heeft omtrent 100 leguen, waer na hy teghen t'land komende ende gheen doorgang siende, door sijn volcx swackheyd ende anders beweeght is weder te keeren, bedocht zijnde om noch te besoecken andre twee inganghen, daer hy veel waters met

groote stroom had ghesien uytkomen, ghelegen zynde tusschen daer ende Baccalaos.

Dese reyse, alhoewel sy dat mael niet veel nuts en dede, heeft nochtans veroorsaeckt, dat de journalen van dien, die de Capiteyn Georghe Weymouth ghegheven had den gheleerden D. P. Plancius (dat een seer vlytigh opsoecker is van alle nieuwigheyd, eenighsins dienende tot nuttigheyd van onses lands Zeevaert) ghedient hebben tot aenwijs voor Mr. Hendrick Hudson tot de opsoeckinge van dese soo seer gheachte ende gheroemde strate.

Want als de selve Hudson tAmsterdam was an. 1609. (dies tijds dat hy aennam in dienst va*n* de Compagnie va*n* Oost Indien ee*n* reyse te doe*n* on een wegh te vinden nae China en*de* Cathay boven Nova Zemla om) heeft hy dese Iournale*n* van D. P. Plancius met groot behaghen bekomen, waer in oock beschreven is de reyse van G. Weymouth door de engte boven de Virginias tot in de groote zee die daer binnen in t'land is gheleghen, ende na sommiger opinie soude doorgaen, Dan D. P. Plancius had het tegendeel daer af aen Hudson vertoont uyt t'relas van eenen die in t'westen aen de overzyde van die zee geweest had. Hudson dan op zijn reyse in t'oosten na Nova Zemla niet vindende anders dan ys, is na t'westen gheseylt om te besien wat daer voor hem te vinden was, niet gaende den rechten wegh (soo men hier zeyt) om dese landen geen dienst te doen, ende heeft in Nova Francia wat velwerck ghemanghelt, waer met hy is wederghekomen in Engheland, daer beklaeght zijnde tegen't nut van zijn Vaderland ghedaen te hebben, heeft hy van nieus een reyse aengenomen tot naerder opsoeckinghe van de strate in t'westen, ende zijn gangh nemende nae Fretum Davis anno 1610, is hy op de

hooghte van 61 graden t'pat inghegaen daer George Weymouth gheweest had, ende heeft aldaer beseylt al de custen van de strate die hier in dese zijne caerte ghetekent staen, diens hooghte leyt op de 63ste graed, van waer hy zuyd aen gegaen is tot op de 52ste graed daer hy verwintert heeft, ende van daer weder-keerende is hy by de west-wal langs de 60 gra. gheclomme*n*, en*de* west-waert veertich mylen weegs seyle*n*de, vonden sy niet dan ruyme zee ende groote baeren uyt den noordoosten, dat Hudson goede hope gaf van al heel de swarigheyd over ghekomen te zijn, Daerom hy al vorder voort wilde, maer d'onwilligheyd va*n* t'scheepsvolck groot gheworden zijnde, overmits den honger, of om dat sy qualijck gevictailleert waren, ende daer maer gheschickt en was op acht maenden, sonder dat sy yet bequamen op de gheheele wegh dan een beest, dat een Indiaen met bracht (die met een Mexicaensche cris oft vlammighe poignaert ghewapent was, daer wt dattet schijnt die natie daer te lande ghemee*n*schap te hebben met die aen de zuyder-zee) de onwilligheyd (segh ick) van t'volck groot gheworden zijnde, hebben sy d'overheyd te samen in een schuyt buyten boord gheset, ende voorts laten dryven op Gods gheleyde, zijnde selve rechts weeghs naer Engeland gheseylt, daer sy in prison zijn gheset tot dat haeren Capiteyn Hudson sal wederghebracht zijn, die ghesocht wort van de scheepjens die dese somer derwaert gesonden zijn van de Coopluyden ende van den Prince van Wallis die daer de hand aen hout, soo gheseyt wort, Welcke scheepjens men meent niet te sullen wederkomen eer sy al heel sullen tot in Mar del Zur geweest hebben, daer wy haer gheluck toe wenschen.

FINIS.

Copie Uande beschryvinge der Landen *Siberia, Samoieda ende Tingoesa,* met oock de weghen uyt Moscovia derwaert Oost ende Oost ten Noorden aen, soo het daghelijcks bereyst wordt vande Moscoviten.

*D*Aer woont een Volck in Moscovia, die ghenaemt worden de Kinderen van Aniconij, ende zijn van Boerser afcomst, gesproten van een Land-man Anica genae*m*t, desen Anica rijck zijnde va*n* Land, woonde ontrent een Riviere, Witsogda geheeten, de welcke inde Riviere Duyna vloeyt, die 100 mylen van daer inde witte Zee valt, by Michael Archangel, een Slot alsoo ghenaemt.

Desen voorsz. Anica dan, rijck zijnde, als verhaelt is, hadde oock veel kinderen, ende was van God van alles wel versien, ende ten vollen gesegent, dan met groote begeerlijckheyt geprickelt, willende geerne weten, wat voor Landen besaten ende bewoonden de Volckeren die jaerlijcks in Moscovia quamen handelen met costelijcke Pelteryen ende veel andere Waren, oock vremt van spraeck, van kleedinge, Godsdienst, ende manieren, noemende haer Samoieden, ende oock veelderley andere namen haer gevende: Dese quamen soo de Riviere Witsogda jaerlijcx af-dryven met haer Coopmanschappen, manghelende met de Russen ende Moscoviters inde steden Osoyl ende Vstinga op de Duyna,dat als-doen ter tijdt den Stapel was van als, oock van Pelteryen. Desen Anica dan (als vooren verhaelt) was begeerlijck om te weten van waer sy quamen, ende waer haer wooninghe was, ende wel denckende datter groote rijckdommen te halen waeren, aenghesien de schoone Pelteryen, diese jaerlijcks brochten, groote schat bedroeghen, heeft stilswyghens alliantie ende vrunt-

schap ghemaeckt met sommighe deser Volckeren, ende oock eenighe van zyne Slaven ende Knechten, tot 10 ofte 12 toe, met haer in haer Lant gesonden, bevelende de selve, datse alle t'Landt datse door-reysden, alles wel neerstelijck bespieden souden, ende oock alle haer manieren, wooningen, leven ende ghebaerden wel ordentelijck souden op-teeckenen, om so van alles goedt rapport te doen, als sy weder t'huys souden comen, d'welck eens gheschiet zijnde, heeft hyse, dieder geweest waren, wel ghetracteert, ende oock goede gunste toe-gedraghen, dan heeft haer neerstelijck bevolen te swyghen, ende oock heeft hy't neerstelijck by hem gehouden, sonder yemant daer van te vermanen, maer heeft het Iaer daer aen volghende meerder partye daer heenen ghesonden, oock eenighe zyner Vrienden, met Coopmanschap van kleynder weerden, als Duytsche Cramerye, Bellen ende dierghelijcke dinghen: dese zijn oock met gereyst, ende hebben't oock gelijck als d'andere alles wel door-snuffelt ende doorsien, ende reysden tot de Riviere Oby toe, door vele Woestynen, ende verscheyden Rivieren, die daer vele zijn, ende maeckten met sommighe Samoyeden aldaer groote Vruntschap ende Alliantie, ende vernamen oock dat de Pelterie daer van kleynder weerde*n* was, ende dat daer rijckdommen te halen waeren: Oock saghense dat sy gheen Steden en bewoonden, maer dat sy met troupen soo by malcanderen leefden seer vreedsamich, ende werden geregeert van sommighe de outste onder haer; waren oock onreyn in haer eten, ende leefden van't Wilt datse vongen, geen Coren noch Broodt kennende, ende meest al goede Schutters met Bogen, de welcke sy van taey Hout maeckten, ende waren voor gheslepen steenen aen, oock sommighe met scherpe Vis-graten daerse t'Wilt met schooten, dat daer als nu met menichte was: Oock naeydense met Vis-graten, ghebruyckende Zenuen van cleyne Ghedierten tot haer Draden, ende voechden soo de Vellen by malcanderen, daerse haer mede bedeckten, Somers t'bont buyten, ende s'Winters t'bont binnen draghende: Oock dectense hare huysen met Elants-huyden ende Zee-vellen die by haer niet gheacht en waren. In somma, door-saghen't alles, ende quaemen met rijckdommen van Bont weder t'huys, ende hebbende Anica doe van alles

verstaen, daer hy nae wenschte, soo dreef hy met zyne Vrunsten eenighe Coopmanschappe op die Landen, eenighe jaren langh, so dat dese Aniconij heel machtig wierden, ende kochten alomme veel Lants, soo dat haer de Lieden alomme verwonderden van dese schrickelijcke rijckdommen, niet wetende waer sy van daen quamen; sy bouweden oock Kercken in sommighe hare Dorpen: Iae namaels boudense oock eenen schoonen Tempel inde Stadt Osoil, op de Riviere Witsogda ghelegen, daer sy in woonden, welcken Tempel vande gront op was van claeren witten Arduyn: In somma, en wisten niet waer blyven met hare goederen.

Nu merckten sy oock wel wijsselijck, dat haer t'geluck moghelijck eens den rugghe bieden soude, ghelijck ghemeynlijck in sulcke saecken ghebeurt, siende haer alomme van vremde seer benijt, om haer rijckdommen wille, hoe-wel sy noyt yemant eenighe spijt aendeden, ende dachten sulcks met groote voorsichticheyt voor te comen, om te blyven inden graet daer sy in waren. Nu volgende de Moscovische maniere, is datse ghemeenelijck segghen; die te Hove gheen Vrunden heeft, gheen mensch te ghelijcken is, om dat in Moscovia, die yet begaeft is, tsy met wat dat het oock soude moge*n* wesen, benijt en*de* belogen wort aen't Hof, so sy daer genen Vrunt en hebben, en*de* sonder eenich recht oft reden onderdruckt wort, ja gantsch t'onder-gheworpen, daer-om sy rijck zijnde, hadden al eenen Vrunt gehadt, de welcke wel een vande meeste scheen te wesen, ende oock was den selven genaemt Boris Goddenoof, en*de* was Swager vanden Keyser Fedor Ivanowitz, die doen regeerde, en*de* Boris wert na des Keysers doot in zijn plaetse vercoren, als Rusch Keyser, ghelijck breeder verhaelt wordt inde hedendaechse beschryvinghe der Moscovischer Oorloghen.

So hebbense dan gedacht desen Boris alles te openbaren, doense he*m* eerst eenige geschencken, gelijck sy gewoon waren, en*de* baden he*m* hy haer eens verhooren wilde, als hebbende een sake t'ope*n*baren, die't Rijcke veel profyteren soude. Boris hier nae gauw luysterende, heeft haer veel meer minnelijckheydt bewesen, als hy te vooren wel hadde gedaen, ende doense hem alles verhaelt hadde*n* van dese ondersoeckinge*n* der Samoyedsche ende Siberische Landen, oock watse daer gemerct en*de* ge-

sien hadden, ende oock wat rijckdommen het Rijcke daer aen ghenieten soude connen, ende hem voorts alles voor-leggende, behalven datse hem niet en openbaerden, hoe heymelijck datse daer mede om-ghegaen waeren; oock datse haer eerst machtich rijck ghemaeckt hadden, dit sweghense: niettemin begost Boris te branden van begeerlijckheyd, ende wilde dit ondersoecken: jae beminde haer als zijn eyghen kinderen: ja verhief haer, ghevende haer vrye Brieven uyt des Keysers naem, datse mochten sonder teghens-spreken haere Landen diese besaten, eeuwelijck ende erffelijck ghebruycken, nae haren wil ende beliefte, sonder eenighe schattinghe daer van te gheven, nu noch naemaels: Hy lietse oock in zijn slede voeren, als sy by Winter-daghe in Moscou waren, wesende een groote genade by den Moscoviten, principalijck by so machtighen Vorst als Boris was, een die't gantsche Land regeerde.

Boris dit wel bedacht hebbende, heeftet den Keyser alles ontdect, die't seer lief was, en Boris daer door noch meer eerde, ende gaf hem daer in te doen t'ghene hem believen soude. Boris hier op niet slapende, heeft eenighe Capiteynen ende sommighe arme Edel-lieden, ende die hy gonstich was, daer toe ghebruyckt, bevelende haer te trecken met de ghene die de Aniconij haer met gheven souden, en kleeden haer oock costelijck als Ambassaten, haer oock met-gevende eenich krijghs-volck, ende oock geschencken van kleynder weerden, om aen den Volcken te schencken, daerse souden comen, ende beval haer datse alle Passagien, Rivieren, Bosschagien ende plaetsen wel op-teeckenen souden, oock de namen vande selve, op datse wisten alle goet rapport daer van te doen, als sy souden weder-comen; ende beval haer oock minlijck te handelen, met de Volckeren bequaem om te gaen, een bequaeme plaets te bespien, omme naemaels, soo't moghelijck waere, daer eenige Sterckte oft Castelen te maken, ende datse immers eenighe vande Lieden soude maken in Mosco te brengen, soo't eenigsins moghelijck ware: Ende alsoo zijn sy uyt Mosco getrocken, wel ghemaeckt van cleederen, gheweer ende gheld, oock gheschencken, en quamen tot Witsogda, by-de Aniconij, die oock Volck toe-maeckten om met haer te trecken; oock veel

kinderen ende vrunden van haer trocken mede daer heenen.

Daer ghecomen zijnde, hebbense gedaen nae dat haer was bevolen, ende hebben den Volcke aldaer groote vrundtschap bewesen, ondersoeckende neerstelijck wie by haer de gesienste waren, ende hebben die eere aengedaen, ende schoncken haer veel dingen van kleynder weerden, die by haer seer rijckelijck ende costelijck scheenen te wesen: jae verbeyde*n* haer met groote juychen en roepen, vallende te voete voor de gene die't haer gaven siende de selve soo costelijck ghecleedt zijnde, t'selve onghewent te sien, en meynden dattet Goden waeren: Maer also de Moscoviten voor Tael-mannen spraken, t'welck Zamoieden waren, die eenighe Iaeren hadden ghewoont by de Moscovische Boeren op Dorpen, ende alsoo de sprake geleert hadden, gaven haer te kennen van haeren Keyser, segghende de selve by nae eenen aertschen God te zijn: jae wel gheheel, veel dinghen aenroerende, die dese arme menschen bewogen, om sulcks wenschende te sien sy oock niet beter wenschende, namen't terstont aen: jae noch daer by seydense, datse eenighe Moscoviters by haer soo langhe in ostagie wilden laten, ende oock om de sprake te leeren, soo datse veel Lieden met dusdanighe manieren op dese zyde vande Riviere Oby aen haer zyde creghen, die haer den Moscovischen Keyser onderwierpen, ende lieten haer oock terstondt vande Moscoviten taxeren, belovende jaerlijcks den Moscovischen Rijcke te geven, yeghelijck mensche, jae tot den kinderen toe, die maer den boghe en begonden te hanteren, een paer Sabel-vellen, die by haer van kleynder weerden waeren: maer by den Moscoviten voor een juweel ghehouden, en beloofden t'selve te gheven in handen vanden ghenen die dat t'ontfanghen besteldt soude worden, t'welck oock ten vollen geschach: Ende voorts trocken sy over de Riviere Oby wel 200 mylen door't Landt heenen, siende veel seltsame Gedierten, schoone Fonteynen, fray Cruyden ende Bosschagien, oock veelderley Samoyeden, de sommighe op Elanden rydende, sommighe op sleden sittende, die van Reen ghetrocken werden, de sommighe van Honden, die soo snel liepen als Herten, in somma sagen vele daerse haer van verwonderden, ende teeckenden oock alles ordentelijck op, om naemaels goet bescheet te brengen, en quamen

soo wederomme, eenighe ghewillighe Samoyeden met haer nemende, ende lieten oock eenighe Moscoviten in haer Lant, om de sprake te leeren, en zijn soo in Mosco ghecomen, daerse van alles goet bescheedt brachten aenden voorsz. Boris, ende Boris aen den Keyser, ende saghen met groot verwonderen de Samoyeden aen, die sy met ghebracht hadden, de selve bevelende te schieten, t'welck soo ficx van haer gheschach, dattet gheen mensche soude willen ghelooven: Want een pennincxken cleender dan een halven stuyver, settense in eenen Boom, ende ginghen daer soo wijt van, datse nauwelijcks t'pennincxken, oft effen in't ghesicht conden hebben, ende treften t'selve so menichmael, als sy de pijle daer na schoten, sonder eens te missen, t'welck velen dede verwonderen.

Ten anderen zijden, saghen dese wilde lieden t'leven der menschen in Mosco met groote verwonderinghe aen, oock der Stadts manieren, ende meer dierghelijcke dingen: Maer

met verschrickinghe aensaghense den Keyser, zijnde soo costelijck gecleet, sittende so te Paerde, oft varende so in een Coets van veel peerden getrocken, costelijck verciert, omringt met mennichte van groote Heeren, seer costelijck verciert, en saghen oock seer nae alle t'krijchsvolck die met de roers soo al in roode rocken om den troep liepen, zijnde altijdts als den Keyser uyt-reedt, omtrent vier-honderdt schutten by hem: Oock hoordense met verwonderinghe aen t'gheluyt der clocken, die met menichte in Mosco zijn, oock saghense met verwonderinghe alle de costelijcke winckels in Mosco, ende alle heerlijckheydt aldaer, in somma, sy meynden datse in der Goden throon waren gheraeckt, ende wenschten alreede te zijn by haer mede-broederen, om haer dit alles te vercondighen, noemende haer salich te zijn, sulcken Hooft te moghen obedieren, als den Keyser, diese meynden eenen Godt te zijn, oock smaeckte haer de spijse wel, die haer in Mosco was t'eten ghegheven, wel proevende datse haer beter smaeckte dan rauw beesten in haer landt, oft drooghen visch.

In somma hebben den Keyser belooft hem voor Heere aen te nemen, ende beloofden oock hare mede-broederen, verre en by te beweghen: Ende voorts baden sy den Keyser, dat hy haer de genade doen wilde, ende seynden haer Gouverneurs

die haer souden regieren, ende diese de voor-verhaelde schattinghen mochten in handen leveren: aengaende van haer afgoderie, daer en werdt niet af verhaelt, maer bleef soo naer haer ghewoonte, dan gheloove wel dat t'Christen Gheloove daer haest gheplant soude worden, waert datter eenighe bequame Leeraers waren, en gheloove metter tijdt t'selve wel in't werck ghestelt soude werden, waert dat sy niet besich en waren, met dese sware Oorloghen, daer sy met beladen zijn.

Zijnde dit alles gheschiet als boven verhaelt is, so zijn de kinderen Aniconij seer verheven, en*de* werdt haer alomme vele vryheyt gegeven, en*de* oock bevel over eenige plaetsen, ontrent hare Landen gelegen, die vele en groot zijn: Ia hebben lant, hondert mijlen van malcanderen, hier en daer op de Rivieren Duina, Witsogda, ende Soehna, so datse rijck ende alomme vol zijn, ende worden noch daghelijcx by haer eere gehouden.

En wert in Moscou gheraedtslaecht datmen herwaert, langs en*de* omtrent de Riviere Obi, inde vlacke velden , sterckten en*de* plaetsen uyt der natueren daer toe soeckende, Castelen moest maken, ende met crijchsvolck besetten, ende diende oock eenen generalen Gouverneur aldaer, om de Landen allengskens wijder en wijder te versoecken, en tselve also te incorporeren, d'welck alles gheschiet is, ende eerst zijn aldaer ghebouwt geworden eenige Casteelen van groote balcken, uyten bosschen aldaer, ende die met aerde gevult, ende so met soldaten beset, oock werter dagelijcx veel volcx henen gesonden, so datter op sommige plaetsen, metter tijt heele gemeynten waren, vermengelt met Polen, Tarters, Russchen, ende andere Natien.

Want alle ballingen, ende die moorders, verraders en dieven waren, en allerly schuym van mensche*n*, die de doot verdient hadde*n*, wierden daer henen verbanne*n*, de sommige daer een tijt lanc gevangen gehoude*n*, de sommige bevolen te woonen, na dat hare misdaet groot was, ende wierde*n* so allengskens groote steden van veel volcke*n*, dese Casteelen en groote ghemeynten, nu wel een Conincrijck besonder ghelijckende, want naemaels veel arme lieden daer henen trocken, om datse aldaer veel vrydom hadden, ende Landt om niet: En dese Landt-douwe werdt Siberia ghenaemt, ende oock

werter een Stadt gebouwt, diemen Siber noemde, ende doemen in't eerste in Mosco hoorde vanden naem Siberia, gruwelden de boosdaders in Mosco daer voor, ghelijck int eerst t'Amsterdam die't weerdich gheweest zijn voor het Tuchthuys verschrickten. Want men sontse terstont na Sibirdam. Nu ist so ghemeen dattet niet meer gheacht en wert, maer de Heeren en Edelen in Mosco zijnde in s'Keysers onghenade vervallen, zijnder noch wel banghe voor, dan die wordender somtijdts voor een tijt lanck gesonden, met Vrouw' ende Kinderen, ende wort haer daer eenich gouvernement bevolen, tot dat den toorne des Groot-vorsts ghestilt is, als dan wordense weder in Mosco ontboden.

Om nu te weten den wech uyt Moscovia tot daer toe, sal ick vervolghens, nae vermogen, verhalen, als hebbende niet meer connen becomen, ende dat noch met groote moeyte ende vruntschap, hebbende te Hove sommighe vrunden in Mosco, doen ick daer woonde, die my groote jonste toe-droegen, ende my t'selve gaven, alsoo ick lange aenhielt, eer zijt my dorsten gheven, en haddet noch uyt-ghecomen by tyde van Vrede in Mosco, t'soude haren hals ghekost hebben de ghene die't my gaven, soodanich ist Moscovisch Volck: Want sy en moghen niet lyden dat de secreten van haer Land ontdeckt worden.

t.o. B4v

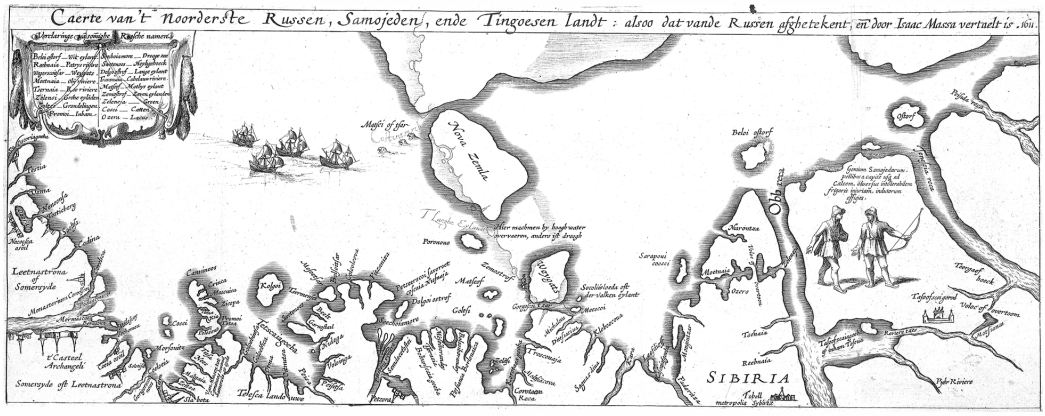
Caerte van 't Noorderste Russen, Samojeden, ende Tingoesen landt: alsoo dat vande Russen afgheteckent, en door Isaac Massa vertaelt is, 1611.
Nova Zemla
SIBIRIA
Leetnatrona of Somerzyde
Somerzyde oft Leetnatrona
't Cartsel Archangels

[bijgebonden kaart: Caerte van 't Noorderste Russen, Samojeden, ende Tingoesen landt: alsoo dat vande Russen afgheteckent, en*de* door Isaac Massa vertaelt is, 1611.]

Een cort verhael van de Wegen ende Rivieren uyt Moscovia Oostwaerts en*de* Oost ten Noorden aen te Landewaert, soo het nu alreede daghelijcks bereyst wort vanden Moscoviten; Oock de namen der Steden aldaer vanden Moscoviten ghebouwt, met des selven Gouverneur oock beset, die dat Landt daer al-omme bewoont, op-soecken ende in-nemen laet; jae by nae tot in groot Tartarien toe heeft laten besoecken.

*W*T Witsogda Soil, van daer de Aniconij woonen, reysen sy de Riviere opwaert, tot datse comen by een Stedeken vande Moscoviten bewoont, datmen Iavinisco noemt, ende is 17 dach-reysens vande Stadt Soil, de Riviere opwaert, door Rivieren en Bosschen reysende, ende valt dese Riviere Witsogda uyt het gheberchte Ioegoria ghenaemt, de welcke strecken uyt Tartarien van't Zuyden, tot by na de Zee nae't Noorden: Wt de selve geberchten valt oock de Riviere Petsiora, die inde Zee valt, op dese zyde Waygats.

Van Iavinisco, drie Weecken reysens, comense in een Riviere diese Ne-em noemen, of Stom op Duytsch, om haeren stillen loops wille tusschen den Bossschen: Soo ontrent vijf daghen met Schuyten ofte Vlotten gereyst hebbende in dese Riviere Ne-em, so moetense t'goedt een myle over Land voeren, want desen Ne-em loopt eenen anderen cours als sy reysen moeten, so datse om der cortheyt wille over Lant een myle weeghs reysen, en comen soo in een Riviere diese Wijssera noemen, en*de* dese Riviere valt uyt Steen-clippen, die de Moscoviten Camena noemen, ende ligghen oock in't gheberchte Ioegoria, ende reysen soo met de Riviere nederwaerts 9 daghen langh, ende comen dan by een Stedeken datse noemen Soil Camscoy, en is vanden Moscoviten ghebouwt tot een rust-plaetse voor de reysende Lieden, want sy van hier moe-

ten vorder te Lande reysen, ende de voornoemde loopt voorts haeren cours, ende valt ten lesten inde Riviere Cam, welcke Cam loopt onder de Stadt Viatca in Moscovia, ende eyndicht haer inde groote Riviere Rha, of Volga, die in Mare Caspium vloeyt met 70 in-ganghen, alles ghehoort van persoonen die't ghesien ende ghesocht hebben.

Te Soil Camscoy berust hebbende, soo zijnder vele Peerden metter tijdt al op ghebrocht, ende is oock alreede wel bewoont ende t'Landt rond-om met Dorpen ende Vee wel versien, al meest Russen en Tartars zijnde, soo nemense haer bagagie op Peerden, ende reysen van daer meest over geberchte vol Dennen, Pijnboomen, oock ander seltsaeme Boomen, ende reysen dwers over een Riviere in het gheberchte Soyba ghenoemt, daer nae noch over eene diese Coosna noemen, loopende beyde nae het Noorden. Dit gheberchte wort by haer in drien ghedeelt, ende is een heel ander Lant als daer sy uyt comen, schoonder Bosschen, vaster van Hout, ende oock veel verscheyden Cruyden daer wassende, ende wordt twee dach-reysens langh ghenaemt Coosvinscoy Camen; noch ander twee dach-reysens langh is Cirginscoy-Camen; daer nae vier dach-reysens langh is Podvinscoy Camen, ende comen dan tot een Stadt genaemt Vergateria: Dese drie voornoemde Woestynen worde*n* meest besocht van wilde Tartars ende Samoyeden, die niet en doen dan alle kostelijck Wildt vanghen voor den Moscoviter: Dat gheberchte Podvinscoy Camen is t'hoochste, ende op veel plaetsen met sneeu bedeckt ende wolcken, ende t'selve is seer moeyelijck om reysen, maer t'valt so allengskens seer leeghe.

Comende tot Vergateria voornoe*m*t, moetense hier wachten tot in't Voor-jaer, wa*n*t daer is een Riviere Toera die't heele Iaer aldaer ondiep is, om datse daer eerst haren oorspronck heeft, maer in't Voor-jaer wortse gantsch diep vanden sneeu des gheberchte aldaer, ende reysen dan alsoo met booten ende schuyten voorder.

Dese Stadt Vergateria is d'eerste Stadt in't Lant Syberia, ende wiert eerst ghebouwt over 21 Iaren, met meer andere Steden al-daer ontrent, ende is oock wel bewoont, oock bouwense Landt ghelijck men in Moscovia doet.

Oock isser eenen Gouverneur al-daer, die alle Voor-jaren menichte van Provianden ende Cooren sendt al-omme door die Rivieren inden gantschen Syberischen Lande, in alle Casteelen ende plaetsen daer Soldaten ende Krijghs-volck is: Oock over de Oby in allen Forten ende plaetsen aen't Moscovisch Volck, want sy aldaer niet en bouwe*n* noch ter tijdt, ende de Samoyeden leven van het Wildt als verhaelt is.

Nu dese voor-schreven Riviere Toera af-dryvende, comense naer vijf daghen in een Stadt, Iaphanim ghenaemt, oock over twee Iaeren ghebouwt, ende met Volck gheplant.

Tot Iaphanim comende, reysende voorder inde selve Toera, ende twee daghen ghereyst hebbende, begint haer dese Riviere seer kromme te draeyen, soo datse haer dickmaels moeten oversetten inde selve Riviere over Landt, om de rechte te hebben, ende om der cortheyt wille.

Ende nu woonen hier altijdt Tartren ende Samoyeden, die daer omtrent Vee houden, daer sy van leven: Oock houwense Booten.

Ende ten lesten van dese Riviere Toera comense in een groote Riviere Tabab, zijnde by naer twee hondert mylen van Vergateria, maer sy reysen tot Tinnen toe, een Stadt vol Volcks, oock vande selvighe voor-verhaelde ghebouwt, dan vele reysen ooc wel van Iaphanim met sled*en* ind*en* Winter tot Tinnen in twaelf daghen tijdts, ende hier gheschiedt nu grooten handel van Pelteryen met den Moscoviten, teghen de Tartren ende Samoyeden, ende dese plaetse is goedt voor de ghene die maer een half Iaer uyt en wil zijn: Maer vele soecken't wyder, jae tot verre over die Riviere Oby, soo nae't Oosten als nae't Zuyden.

Van Tinnen comtmen tot Tobolsca, het Hooft der Syberische Steden, ende al-daer is den Stoel Syberia, ende den oppersten Viceroy vande Moscoviten, ende daer moeten alle Steden haere schattinghen Iaerlijcks brenghen, soo wel van d'ander zyde de Oby, als op dese zyde, ende wordt daer oock versamelt, ende soo met gheleyde Iaerlijcks met Casacken en Krijgs-volck nae Mosco gesonden, en*de* hier wort oock

strenghe recht ghehouden. En moeten oock alle Gouverneurs in Samoyeda en Siberia desen obedieren. Oock gheschiet daer grooten handel in alle dinghen, uyt Moscovia daer ghebracht: Oock comender Tarteren uyt het Zuyden, heel wijt uyt Tartaria, ende veel verscheyden Volcken, die daer allenskens meer ende meer comen, nae dat de fame van dit Lant wyder en wyder streckt, en is al vast profijt voor de Moscoviten, die't met vreden soo geincorporeert heeft, dat hy niet en hoeft te vreesen, soo seer zijnse den Moscoviten toeghedaen, ende oock zijnder alomme Kercken, wilde God dat den wreeden Spaengiaert America in plaetse van zyne onmenschelijcke tyrannie, met sulcken vrede in-ghecreghen hadde, soo mocht men hem noch eenichsins t'selve gunnen, want men veel meer van sulcks met vruntschap sal connen vercryghen, ghelijck ick t'selve ghemerckt heb, en noch daghelijcks vanden Moscoviten hoore en aenmercke, dan met wreede tyrannie oft ghewelt, etc.

Dese voornoemde Stadt Tobolsca leydt op de groote Riviere Yrtijs ghenaemt, die seer sterck valt uyten Zuyden, ende loopt wel soo snel als de Donouw doet, ende valt inde Riviere Oby, ende sy schijnt met Oby uyt een geweste te comen; ae*n* d'ander zyde de Stadt loopt de Riviere Tobol voornoemt, daer de Stadt de naem af heeft.

Inde Riviere Tobol comt een vallende Riviere, die recht uyt het Noorden uyt het gheberchte by den Zee-cant schijnt te vallen, ende wort vanden wilden geheeten Taffa, en op de selve Riviere hebben de Moscoviten nu onlancx een Stadt gebouwt, Pohem genaemt, en hebben deselve beset met allerley volck uyt de Sibierische Steden, en dat om oorsaecke datter soo schoone Landouwe omtrent is, oock schoone Bosschagien zijnde vol Wilt, van Luypaerden, Lossen, Vossen, Swerte, oock Sabels en Maters: En dese Stadt leyt twee weken reysens van Tobolsca, noortwaert de Riviere Yrtis, daer van verhaelt is, loopt oock inde Oby, twee weken reysens van Tobolsca: Ende op de Mont was eertijts oock een Stadt ghebouwt, die ghenaemt was Olscoy-gorot, maer is naemaels door't bevel des Gouverneurs in Sibirien gheruymt, niet segghende waerom: Ick dencke t'is geweest om

de koude, oft om datse na haer meyninge, te na den Zee-cant stondt, vreesende datter eenich overval ofte veranderinghe mocht gheschieden: Ende also uyt de groote Riviere Oby een groot water loopt, omvangende een groot deel Lants, gelijc eenen arm, en valt t'selve so weder inde Oby, maeckt soo een groot Eylandt, en hebben op dit Eylandt weder een ander Stadt ghebouwt, in plaetse vande gheruyneerde, ende hebbense, Zergolt geheeten, zijnde ontrent 50 mylen opwaerder als d'ander ghestaen hadde.

En als sy van daer door de Riviere opwaerts reysen, ghebruyckense weynich zeyl op hare Booten, t'sy om datter weynich Wint is, of om't hooghe Lants wille, hoe-wel de Oby alsints groot ende breedt is, maer trecken de Booten op, ghelijckse meest in alle plaetsen door de Rivieren in Moscovien reysen, en reysen van Zergolt ontrent 200 mylen opwaerts, en comen dan tot een Casteel, ghenoemt Noxinscoy, dat over 13 Iaeren ghebouwt wierdt, als den grooten Gouverneur Volck uyt Sibirien sant, om Landen op te soecken, bequaem zijnde voor menschen, ende om steden te bouwen, en hebben doen alsoo daer een Casteel ghebouwt, daer eenich Krijghs-volck op is, een playsante, ghesonde ende warme plaetse, en seer vruchtbaer, daer oock veel fray Ghedierte ende Ghevoghelte is: Het leyt in't Zuyd-oosten, ende is naemaels oock een Ghemeynte gheworden, en haer wiert bevolen noch wyder en wyder, nae de warmte opwaert, t'Landt te bespieden; maer haer is altijdt bevolen met Vruntschap te handelen, ende den Volcke vrundelijck te tracteren, diese souden ontmoeten, oft vinden, om soo wyder ende wyder Volck te hebben. Alsse nu met troepen te Lande-waert in reysden, tot over de 400 mylen, saghense alomme schoone Landouwe, maer geen menschen, maer al woest Landt.

Dan alsoose by de 200 mylen quamen door de Riviere Oby op-reysende, hebben (nu geleden 10 jaren) eene schoone playsante Landouwe ghevonden, oock seer warm, sonder datter eenighe onbequaemheyt was, ende oock weynich Winter, of by nae gheen, en sy daerom weder in Siberia ghecomen zijnde, hebben veroorsaeckt gheweest t'selve inder Mosco te ontbieden, ende regeerde aldaer den Boris Goddenoof, de welc-

ke de saecke seer behertichde, ende beval oock terstont dat den Gouverneur uyt Siberia daer volck henen soude senden, om daer een Stadt te laten bouwen, het welck gheschiede, ende daer is een schoon Casteel gemaeckt, met noch eenighe huysen, so dattet nu een schoone Stadt is, ende wort Toom ghenaemt, om datse namaels ghehoort hebben, datter mennichte Tartaren op deselve plaetse ghewoont hebben, ende soo soude die Stadt van den Tartaren, soo den naem ontfanghen hebben, om haer playsancy wille, ende dese Tartaren hadden eenen Coninck onder haer, die Altijn ghenaemt was, ende soo wordt dese Stadt dickmaels noch bespronghen van diversche volckeren die haer derwaerts int veldt onthouden, dan nu isse soo machtich, dattet metter tijt oock wel een cleyn Coninckrijck mocht worden.

Nu tusschen dit Casteel Noxinscox, ende dese Stadt Toom en Sibirien vindense noch daghelijcks te Lande-waert veel diversche Volckeren, die haer Ostachij noemen, die nu oock al metten Moscoviten, Tartaren, ende Samoyeten in Siberia haer vereenighen, ende met vriendtschappe handelen, brenghende sommighe oock Goudt ende andere dinghen, ende hebben onder haer veel Coninghen, zijnde die ghelijck de Indianen, te weten, de cleyne die in Oost-Indien woonen, ende niet de groote: In somma de Moscoviten comen soo wijdt dat Quartier uyt, dattet te verwonderen is.

Oock zijnder veel Casteelen en Stedekens tusschen de Riviere Oby ende Yrtys, dewelcke in de selve tijdt, oft weynich daer nae ghebouwt wierden, als Tobolsca ghebouwt wierdt, ende zijn nu oock gantsch rijck, zijnde ghemengt met Moscoviten, Tartaren ende Samoyeden, die tamme zijn, ende worden deselve Steden ghenaemt Tara, omtrent welcke plaetse, die Rivieren Oby ende Yrtis, thien dach reysen van malcanderen zijn: oock een Stadt die Iorgoet genaemt is, ende die is ghetimmert over vierthien ofte vijfthien jaren, oock Besou, ende Mangansotscoygorad, ende ligghen dese voornoemde Steden opwaert naer het Suyden, maer op de West-zijde der Riviere Oby, soecken de Inwoonders noch daghelijcx wijder en wijder te comen. Herwaert op dese

zijde de Oby, ligghen de Steden Tobolsca, Sibier, Beresai, ende meer andere op verscheyden Rivieren ligghende, ende wort noch daghelijcx meer ghebouwt.

Maer de Steden Narim ende Toom, ligghen op d'ander zijde de Riviere Oby: Hier ghebruycken de lieden veel Reen in haer sleden, oock snelle honden, die sy veele met visch spijsen, daerse na haer oordeel seer sterck van worden zijnde ghedroochden Roch: Maer Iorgoet voor-verhaelt light in de Oby op een Eylandt.

Nu van Narim op-waert na het oosten, de Riviere ghenaemt Telt, daer hebbense oock een Casteel ghebouwt ende noemen t'selve Comgofscoy, en besettent oock met volck: Van dit Casteelken en Narim, zijnse door t'bevel des Siberischen Gouverneurs, over seven jaren gheleden, ghesonden met sleden en Peerden recht nae het Oosten, om aldaer te soecken ofter eenighe onbekende Volckeren haer onthielden, ende reysden wel ontrent thien weecken lanck, recht Oostwaert door groote woestijnen, vindende alomme schoone Landouwe, oock schoone boomen, ende veel diversche Rivieren: maer omtrent de tijdt voorsz. ghereyst hebbende, hebbense op den velden eenighe hutten ghesien, vindende oock veel vergaderinghe van menschen, dan alsoo sy Samoyeden ende Tarters tot Leydts-lieden hadden, die oock moghelijck de weghen wel door-loopen hadden, en warense niet beschroomt.

Maer comende omtrent de menschen bewesen haer groote eerbiedinge ende cregen de Samoyeden ende Tarters so veel van haer te verstaen, datse haer selven met de name Tingoesy noemden, en woonden al langhs de groote Riviere diese Ieniscea noemden, en*de* wesen haer te spruyten uyt het Suyd-Oost, dan wisten haer begin niet, en was de Riviere grooter dan de Oby, oock hadden dese lieden groote croppen onder de kinne klockende met haer spraecke als de Kalcoetten, t'scheen dat de Samoyeden haer sprake in veel verstonden, ende sy de Samoyetse sprake niet heel ongelijc en was, maer daer naer seer helde.

Dese Riviere Ieniscea, veel grooter zijnde dan de Oby, heeft aende Oost-zyde groote gheberchten, daer onder oock

Vyer-berghen zijn, die Swevel ofte Solpher uyt-werpen: Maer op dese zyde naer het Westen daer ist leeghe schoone Landouwe, seer playsant van alderley Cruyden, Boomen, lieffelijcke Bloemen, ende diversche vremde Vruchten: Oock heel seltsaem Ghevoghelte, het welcke leeghe Land wort wel by de 70 mylen weeghs over-loopen inde Lenten vande Riviere Ieniscea, even (nae wy verstaen) ghelijck de Nijl in Egypten doet, ende dese Tingoesy dit wetende, onthouden haer over d'ander zyde soo lange op de gheberghten, tot dat de Riviere valt, ende comen dan weder in dese schoone leeghe Landen met alle haer Vee.

Dese Tingoesy was minnelijck Volck, ende onderworpen haer oock den Gouverneurs die de Samoyeden regheerden, ende dit al door de Samoyeden haer daer toe beweghende, en*de* noemden die by nae Goden te zijn. Men conde niet mercken wat Gods-diensten dese Lieden hadden, noch men heeft het noyt connen vernemen, alsoo door onachtsaemheydt vande Moscoviten alle dinghen ten nausten niet bespiet en wort.

Ten verwondert my oock gantsch niet, dat jaerlijcx Waygats so verstopt is met ijs in't Noorden, aenghesien de groote Rivieren Oby ende Ieniscea soo schrickelijck veel ijs uytspouwen, ende noch meer ontallijcke andere Rivieren, diens namen men niet en weet, de welcke soo ontallijcke dickte van ijs uytwerpen, dattet onghelooflijck is, want in't Voor-jaer dryvet ijs omtrent den Zee-cant somtijdts heel Bosschen met hem wech, van weghen zijn dickte ende menichte, waer door comt datmen aende stranden van Waygats so veel Hout allesins siet aenghedreven ligghen: Oock zijnde in de engde by nova Sembla, de uyterste kouden, soo en ist niet wonder dattet daer op-hoopt door de enghde, ende oock noch vriest, ende soo dicht in malcanderen sich settet, tot dat het de dickte van 60 of ten minsten 50 vademen krijght, ghelijck dit Iaer hebben af-ghemeten die met een cleyn schipken daer weder-om waren van Isaac le Maire uytghesonden, die my daer oock geerne heen hadde ghehadt, maer sloech het af, want ick bewysen wil datmender niet door en can, en altijts vergeefs sal wesen wat sy doen, oft moesten't anders aenlegghen.

Sy hebben oock over dese Riviere wyder reyse aengheno-

men, maer hielent recht int Oosten, weynich dorvende nae 't Suyden wenden, en hadden eenighe van dese Tingoese met haer, van de welcke sy verstonden, datter Suydt-waert veel volckeren die haer vreemt waren, woonden, ende oock Coninghen nae dat sy verstaen conden, onder haer hadden, die dickmaels teghen malcanderen oorloogden.

Dan niemant vernomen hebbende, zijnse wederom ghecomen nae eenighe dach reysens, maer hebben de Tingoesy bevolen wijder te soecken, die't haer beloofden, en oock vriendtschap ende aliantie met haer maeckten, latende eenige Moscoviten, gheallieerde Samoyeden ende Tartaren by haer, en gaven haer ooc eenighe gheschencken: Dan t'volghende jaer sonden de Tingoesy volck van haer zijde, Oost-waert op, noch verder dan sy te voren gheweest waren, en trocken met groote mennichte daer henen, en hebben ten lesten noch een groote Riviere vernomen, dan niet wel so breet als Ieniscea haer Riviere, maer wel soo snel loopende, en daer eenighe daghen langs gheloopen hebbende, ten lesten noch eenighe lieden ghesien, die sy achterhaelden, en sommighe ghevanghen creghen, maer conden haer niet verstaen, dan door wijsen ende bedien hebbense soo veel van haer ghehoort, dat aen d'ander zijde dickmaels ghedonder was, seggende: Om-om, oock datter menichte van ghetier ende gheruysch was van menschen, en wesen op die Riviere, en seyden Pesida, daer uyt de Tingoesy ende Tartars besloten dat sy de Riviere soo noemden, en uyt de woorden, Om-om, besloten de Moscoviten namaels, dat het gheluydt van Clocken moeste wesen, en weder vertreckende, namense eenighe van dese lieden mede, dan sturven al onder weghen, t'zy van bangicheydt oft vreese, oft veranderinge des Lochts, daer de Tingoesy, Samoyeden, en die met haer waren, seer droevich om waren, want wederom comende, seyden datter cloecke lieden waren, wel ghestelt, cleyn ooghen hebbende, ende platte aensichten, bruyn zijnde uyt den gheelen.

De Moscoviten in Siberia dit alles ghehoort hebbende vande Samoyeden, die uyt Tingoesen-lant in Siberia quamen, waren seer begheerich om noch wijder te soecken, begheerende volck van den Gouverneur, die haer t'selve ver-

gonde, oock selfs veel Krijghs-lieden met sendende, met bevel alles wel te doorsie*n*, oock Tingoesen met te nemen, en Samoyeden, oock Tarters, ende zijn so ontrent 700 mannen heenen ghetrocken, over de Riviere Oby, door der Samoyeden ende Tingoesen Land, over de groote Riviere Ienescia, ende zijn soo voorder ende voorder ghereyst, hebbende tot voorganghers Tingoesen, die haer den wegh voor-draefden, hare spyse veerdich onder-weghen vanghende, soo Voghels als Reen, Geyten ende ander vremde Dieren, en vonghen oock Visschen, als t'Landt door reghen zijnde met veel schoone Rivieren, ende zijn oock tot de voornoemde Riviere Pesida gecomen, ende hebben by de selve hutten op-gheset, ende daer eenen tijdt-lanck gheleghen, tot het Voor-jaer toe datse die Riviere open sien wouden, ende t'was by naer in het Voor-jaer alsse daer quamen: maer over die Riviere en dorsten sy niet comen, als hoorende dat haer te vooren gheseydt was, ende verstonden, dattet gheluydt van Clocken was: als den Windt van over de Riviere quam, hoordense oock dickmaels ghedreun van Volck en Peerden, ende saghen oock eenighe seylen somtijdts, doch weynich, die af-liepen, nae haer meyninghe, de Riviere onderwaert, ende seyden naemaels dat de zeylen vier-cant waren, ghelijck ick dencke de seylen in Indien zijn; maer gheen menschen vernomen hebbende aen die zyde daerse waeren, bleven daer eenighen tijdt, ende bevonden oock dat de Riviere heel hooghe werdt in't Voor-jaer, dan weynich te achten, naedemael t'Landt aen beyde zyden hooghe was: Haer herte verheuchde in't aensien vande seer schoone Landouwe, zijnde in May ende April. Oock sagen-se veel rariteyt van Cruyden, Bloemen, Vruchten, ende seltsame Boomen, Dieren ende vremde Voghelen: Maer alsoo de Moscoviters daer niet curieus en zijn, achtent selve niet, soeckende maer profijt aen allen zyden; want het zijn een deel plompe heele menschen.

Ende soo inde Somer zijnse wederom ghecomen, reysende langhsaem: Want het was inden Herbst als sy in Siberia quaemen, ende verkondichden alles watse daer ghesien ende ghehoort hadden, ende confirmeerden t'selve met haeren Eede.

Alle dese voornoemde dinghen te Hove inder Mosco veradverteert zijnde, hebben den Keyser Boris ende alle andere groote Heeren haer daer over seer verwondert, met yverighe begheerte ontsteecken zijnde, omme dit alles ten nauwsten te doen soecken, meynde t'volghende Iaer daer Ammassadeurs heenen ghesonden te hebben met vele gheschencken, de welcke mede ghenomen souden hebben Tartren, Samoyeden ende Tingoesen, om te trecken over de Riviere Peysida, ende te vernemen wat daer was, ende oock alliantie te maecken met den Coninghen ende Volckeren al-daer, soo sy daer yemanden vonden: Haer oock bevel ghevende, alles fijn ordentelijck te verspien ende doorsien, ende op te teeckenen, want sy conden niet vergheten van datse der Clocken gheluyt ghehoort hadden: Maer dit is alles naeghebleven, als doen beginnende in Moscovia dese troubel ende Inlandtsche Oorlogen, als inde beschryvinge des selven daer van te verstaen is.

Ick gheloove dattet het beghin van't Coninckrijck Cathaya is, t'welcke paelt aen China ende Indien, dan sorghe dat den Moscoviter daer metten hoofde tegen den muer loopen sal, dan den tijt alles sal leeren, soo sy het noch naemaels versoecken.

Dan niet te min hebben de Gouverneurs, ghedurende de Moscovische Oorloghe, noch derwaerts eenen tocht doe*n* doen, daer onder veel Burghers vrywillich uyt Siberia mede trocken, ende comende inder Tingoesen Landt, over die Riviere Ieniscea, zijnse meest al te voet gheloopen, soo datter door onghemack veel sturven van de ghene die ghemackelijck gheleeft hadden, ende vonden ten lesten even het selve t'ghene de voorighe gheconfirmeert hadden: Boven dat soo hoordense al te met gheluydt van Volck ende Clocken, dan haer vande Tingoesen ontraden zijnde, dorsten haer niet begheven over dese Riviere, dan hebben in sommighe Bergen, al-daer gheleghen, eenighe vlammen uyt sien springhen, daer van sy eenich Solpher brochten, ende oock Goud-steen, soo dattet schijnt, daer veel kostelijcke Mynen zijn mochten.

Den Gouverneur in Siberia liet oock eenighe schuyten toe maecken die verdeckt waren, en beval haer met het voor-jaer te varen tot Zee, uyt de Riviere Oby, en gheboodt datse langs de Zee-cant neffens landt souden varen, tot datse souden comen tot de Reviere Ieniscea, want hy seyde datse oock moest endighen inde Zee, en beval haer daer in te reysen eenige dach-reysen, daer teghens sandt hy oock volck te lande, bevelende haer soo langhe daer te blijven op de cant van de Riviere, tot dat sy dese schuyten vernemen souden, en gheboodt haer soo sy die niet en vernamen, na een jaer wederom te keeren: Hebbende die ter Zee voeren bevolen, datse alles souden besichtighen watter te sien ware, en gaf haer oock eenen Oversten met, die Luca ghenaemt was, den welcken hy beval, alles op te teeckenen, en heeftse soo heenen ghesonden, en sy zijn oock ghecomen inde mondt vande Riviere voorsz. ende hebben malcanderen daer ontmoet, alsoo die te Lande waren ghetrocken, met den af-loop der Riviere, op vlotten en schuyten eenighe af-ghesonden hadden, die op den Zee-cant de schuyten ontmoeten, ende vonden alles ghelijck den Gouverneur haer te vooren verhaelt hadde, te weten, na sijn meyninghe: Dan alsoo haren Oversten Luca voorsz. ghestorven was, met noch eenighe andere van de voornaemste, hebbense gheraden ghevonden van malcanderen te scheyden, ende elck weder sijns weeghs te trecken, ende zijn int wederom comen, weder thuys ghearriveert: in Siberia comende, en alles op-getecckent, hebbense seer goet rappoort daer van aen den Gouverneur ghedaen, die t'selve aen den Keyser in Mosco sondt, en is t'selve gesloten inde schat-camer in Mosco, so langhe tot dat dese Oorloghen gheeyndicht souden zijn, alsdan soudet oversien worden, maer denck het al verloren is, d'welck jammer is, want sy veel seltsaems daer vonden van Eylanden ende Rivieren, Voghels ende Dieren, tot voor-by de Ieniscea heel wijt.

Ende soo eenen goeden vriendt in Moscovia daer eenen broeder heenen gehadt hadde, gaf my een blinde Caerte daer van, ghelijck hy't uyt sijn broeders mondt verstaen hadde, die doodt is, dan selver is hy door Waygats gheweest, ende kent alle plaetsen tot Oby, dan wat daer voorby is, heeft hy

maer ghehoort, soo en is t'selve Caertgen maer een bewerp daer van neffens den Zee-cant, d'welck ick met groote moeyte vercreegh, want dat het uyt quame het soude dien Moscoviter sijnen hals costen, daerom laten hem onghenaemt.

Inde groote Riviere Oby comt oock een Riviere vallen diese Taas noemen, ende schijnt te comen van ontrent Ieniscea, uyt een groot Bosch, daer oock een Riviere valt, niet wijt vande voorsz., die in Ieniscea valt, soo datse uyt de Oby te water comen reysen door de Samoyedens Landouwe, en setten haer maer twee mijlen over Landt, soo comense in een Riviere diese Torgalf noemen, ende vallen soo met vallende water in Ieniscea, en t'selve is seer bequaem om reysen, ende is ghevonden nu onlanghs van de Samoyeden ende Tingoesen.

Maer t'is jammer dat het den Hollanders niet en gheluckt door Waygats te comen, doch en weten niet hoe sy t'selve souden te werck stellen, want met schepen, daer in hondert mael niet door te comen en is: Maer alsse immers die Landen alle wilden doorspieden, moestense daer twee ofte drie jaer blijven, omtrent Waygats oft Pechora, daerse wel goede Haven ende lijf-tocht souden crijgen, ende van daer moeten sy volck senden met Booten, gelijck de Russen maecken, die haer dan geerne den wegh souden wijsen, ende alsoo soudet ontdeckt werden.

Vele schoone plaetsen souden ondeckt worden, so van Eylanden als vast Landt, dan is aen te twijffelen of America omtrent China niet aen dese drie deelen des Werelts vast is met een enghde ghelijck Africa aen Asia hanght, by de roode Zee, en t'selve is voorwaer wel moghelijck, want wie weet te segghen oft open is, anders danse uyt de sommighe schriften der Heydenen ghevonden hebben, die schrijven dattet van een ghescheyden is, ende veel bewijs-redenen by brenghen.

Oft soo het open is, so moet de strate seer enghe zijn, want ick by na gheseyt hadde, dat het onmoghelijck soude zijn, dat de menschen in America souden comen, daer Adam in Asia gheschapen is, ende daermen nerghens in de heylighe Schriften leest, dat voor de Diluvie eenighe Schepen of Schuyten

waren, ende oock weet-men wel datter maer een Werelt en is, en*de* op geen diversche plaetsen schepselen haren oorspronck en hebben, dan uyt den Paradyse, etc.

Nu mochtmen oock weder seggen, hoe de menschen alomme inde Eylanden ghecomen zijn, ende dit is, nae mijn meyninghe, nae de Diluvie gheschiet: Oock die in America, daer is een enghe strate gelijckmen weet, ende sulcken engen strate mach tusschen Asia ende America oock wel zijn: hoe wel nu sommige hart dryven, datter een groote Zee tusschen beyden is over 100 mylen breedt.

FINIS.

t.o. D3v

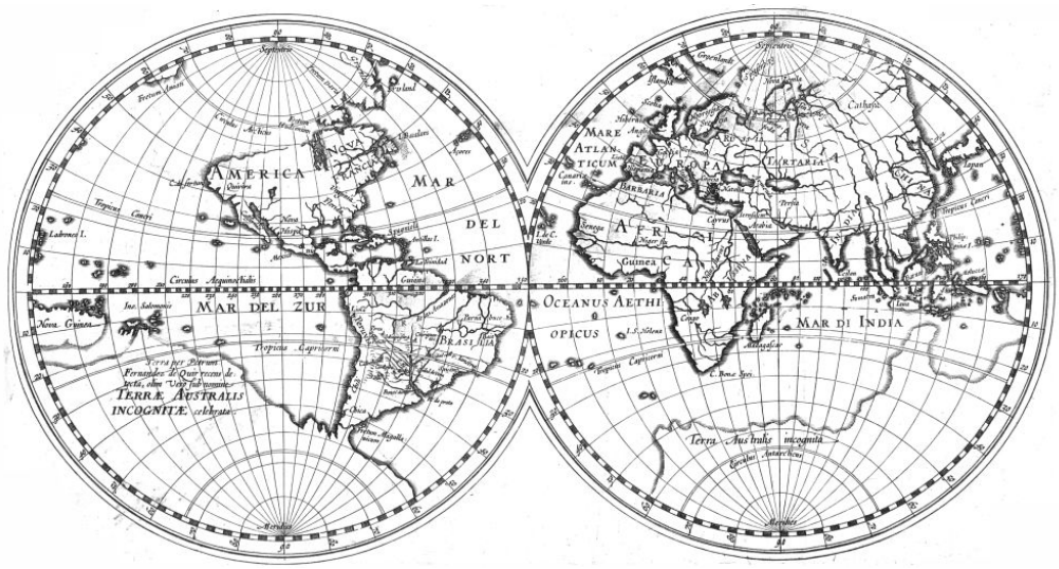

[bijgebonden wereldkaart]

Verhael Uan seker Memoriael, ghepresenteert aen zyne Majesteyt, by den Capiteyn *Pedro Fernandez de Quir*; aengaende de bevolckinghe ende ontdeckinghe van 't vierde deel des Werelts, ghenaemt *Austrialia incognita*, ofte onbekent *Austrialia*, zijn grooten rijckdom ende vruchtbaerheyt, ontdect by den selven Capiteyn.

Heere,

*I*Ck Capiteyn *Pedro Fernandez de Quir*, segghe dat dit de achtste Requeste is die ick uwe Majesteyt hebbe ghepresenteert, aengaende de bevolckinghe die daer behoort te gheschieden in het Landt dat uwe Majesteyt belast heeft t'ontdecken in het quartier van't onbekent Austrialia, sonder datter tot noch toe resolutie met my ghenomen is, noch eenighe antwoord oft hope die my versekere van mijn af-veerdingh, daer ick nochtans 14 maenden in dit Hof ben gheweest, ende 14 jaren dese sake ghehandelt heb sonder besoldinghe, ende sonder datter yet tot mynen voordeele ghesloten is, maer alleen om haerder goedheyd wille, met de welcke, ende met ontellicke tegensprekinghen ick 20000 mylen soo ter Zee als te Lande ghereyst ben, ende alle myne goederen verteert, ende mynen persoon ontrieft heb, lydende soo vele ende soo schrickelicke dingen, dat sy my selve onghelooflick schynen te zijn, alles om niet te verlaten een werck van soo grooten Godvruchticheyd ende barmherticheyd. Ten welcken aensiene, ende om alle de Liefde Gods ick uwe Majesteyt wel ootmoedelick bidde, dat sy niet ghedient en sy te ghedooghen, dat ick van soo grooten ende soo ghestadighen arbeyd ende onruste, ende van een soo merckelick ende wel ghefondeert aenhouden, niet en trecke de vruchten daer ick soo seer nae verlanghe ende pretendere, naedemael de eere ende glorie Godes, ende den dienst van uwe Majesteyt, daer so veel aen gheleghen is, ende daer oneyndelijck veel goed uyt spruyten sal, dat dueren sal soo langh als de Wereld staet, ende hier nae inder eeuwicheyd.

1. Aengaende de grootte van dese nu nieuwelicx ontdeckte Landen, oordeelende nae't ghene dat ick ghesien heb, ende nae't ghene de Capiteyn Louijs de Vaez de Torres, Admirael onder mijn ghebied,

uwe Majesteyt gheadviseert ofte verwitticht heeft, soo is nae goede reden haer lengde so groot als die van gantsch Europa: Cleyn Asia tot aen de Caspische Zee toe, ende Persia, met alle de Eylanden van de Middellantsche ende groote Zee, omtrent ende rondtsom de selfde Provincien, Enghelandt ende Ierlandt mede daer in begrepen: Dit verborghen deel is t'vierde van den gheheelen Aerdt-cloot, ende soo groot dat daer in moghen zijn tweemael soo veel Coninckrijcken ende heerlijckheden als alle de ghene daer van uwe Majesteyt tegenwoordelick Heer is, ende dat sonder benabuert te zijn, met Turcken, Moren, ofte ander natien, die ghewoon zijn hare ghebueren te ontrusten ende te beroeren. Alle de Landen by ons ghesien, ligghen binnen de Zona-torrida, ende een deel van dien raect tot den Equinoctrael die 90. Graden breedt moghen zijn, ende sommighe minder, ende indien sy op-gaen na dat sy beloven, daer sullen Landen in ligghen teghen de voeten van t'beste van Africa ende heel Europa ende t'meeste deel van groot Asia.

Ick waerschouw, dat nadien de Landen by my gesien op 15. Graden, beter zijn dan Spangien, dat de andere die in hoochte daer teghen ligghen naer advenant, moeten een Aerdtsch Paradijs zijn.

2. In dese Landen is veel volcx, hare verwen zijn Wit, Bruyn, Mulaetsch, Indiaensch, ende ghemenghelt, t'hayr hebben sy som swart, lang ende los, som ghefriseert ende ghekrolt, sommighe oock rood ende seer dun, welcke verscheydenheyt een teecken is van groote onderhandelinghen ende by-eencomsten, om welcke reden, als mede om de deucht des Landts, ende door dien sy gheen Gheschut oft ander Vyer-werck en hebben om malcander te moorden, ende om dat sy in gheen Silver-berghen en wercken, ende veel andere redenen, het te ghelooven staet, dat dit volck seer menichvuldich is, men can niet mercken dat sy eenighe konst hebben t'zy cleyn ofte groot, noch mueren noch sterckten, noch Coninck noch Wet, ten zijn anders niet dan een hoop slechte Heydenen, ghedeelt in partyschappen ende geen goede vrienden onder malcanderen, hare ordinarise Wapenen zijn bogen ende schichten, doch onvergift, knodsen, stocken, pijcken, ende worp-pijlen altesamen van hout, sy decken hare schamelheydt, zijn puntich, vrolijck, redelijck, ende soo danckbaer als ick selfs bevonden hebbe, uyt alle het welcke te hopen staet, dat sy met Godes voorsichticheydt ende sachte middelen seer goedt te ghesegghen, te bevredighen, te onderwijsen ende te vol-doen sullen zijn, het welcke drie saecken zijn inden aenvang seer noodich, om dese luyden alte male te brenghen tot die soo heylighe eynden, die men in 't minst ende meest met den besten yver ende ernst moet voor nemen: De huysen zijnder van hout, ghedeckt met bladeren van palmboomen, sy ghebruycken aerde potten, hebben ghetouwen ghebreydtsels ende ander ghebreyde Netten, sy bearbeyden Marbersteen, maecken Fluyten, Trom-

mels, ende Lepels van hout al vernischt, sy hebben hare Ghebedehuysen ende begravinghen, hare Hoven wel op-gheschickt, betuynt, ende bepaelt, sy behelpen haer veel met Parlamoer-schelpen, ende maecken daer af Gudtsen, Beytels, Formoirs, Saghen, Houwelen, ende soo groote als cleyne teeckenen die sy aenden hals draghen: De Eylanders hebben hare Scheepkens wel ghewracht, ende bequaem om van t'een Landt in t'ander te varen, het welck al te samen een seecker teecken is van nabuerschap, met volck dat beter gepoliceert is, en*de* geen minder teecken van dien en is t'lubben van verckens ende hoenderen.

3. Het broodt dat sy hebben, zijn drie soorten van Wortelen, die daer in groote menichte zijn, ende comen door sonder arbeydt, want sy daer toe niet anders en doen dan dat sy die draden ende koocken, sy zijn smaeckelijck ghesondt ende voedtsaem, dueren langhe, daer zijnder die een ellen langh ende een half elle dick zijn: De Fruyten zijn vele ende seer goedt, *Platanos* van sesterley aert, groote menichte van Amandelen van vierderley soorte, groote *Obos*, dat een vrucht is van grootte ende smaeck als Que-appels, veel inlandtsche Noten, Orangien ende Limoenen die d'Indianen niet en eten, ende ander uytnemende ende groote Fruyten, niet min goet, diemen ghesien ende ghegheten heeft, met vele ende seer groote Suycker-rieten, ende kennis van Appelen: Daer zijn ontallijck veel Palmboomen daer men terstondt Tuba uyt trecken can, van de welcke men maeckt Wijn, Edick, Honigh ende Wey, ende de Palmitas zijn seer goedt, de vrucht die dese Palmboomen gheven, zijn Cocos, als sy groen zijn, dienen sy in plaetse van Cardos, ende het Mergh is als Room, rijp zijnde, ist onderhoudt van spijs ende dranck, ter Zee ende te Lande, als sy oudt zijn gheven sy Oly om te lichten, ende met te Meesteren als met Balsem, oock om t'eten, jong zijnde zijn de Schorssen goede Vaten ende Flessen, de binnenste schorssen zijn werck om Schepen met te Calfaten, ende alderley Cabels ende takel, oock ordinaris touwen ende Lonte van te maecken: Ende dat het beste is van de bladeren, maecktmen seylen tot cleyne Scheepkens, ende fijne Matten, ende Tichelen daermen de huysen met voert ende deckt, welcke ghespannen werden met die stammen die recht ende hooch zijn, en*de* vande selvige maecktmen Plancken, Pijcken, ende andere soorten van wapenen, ende Riemen, met veel andere goede dingen om dagelijcx te besigen: Ende staet te bemercken dat dese Palmgaerden een Wijngaerd zijn daer men t'heele jaer deur van pluckt ende Wijn van leest, ende nochtans niet van nood en heeft eenighe weldaed, costende noch geld noch tijd. De Moes-cruyden diemen daer heeft ghesien zijn Cawoerden, groote ende vele *Bledos* ende groene Cruyden: Men heefter oock Boonen vernomen. Belanghende t'Veesch, daer zijn veel Verckens tam als de onse, Hinnen, Capoenen, Patrysen, Eynt-vo-

ghels, Tortelduyven, Duyven, Walduyven ende Geyten, die den anderen Capiteyn ghesien heeft. De Indianen hebben ons te kennen ghegheven van Koeyen ende Buffels. De Visschen zijn vele, *Hargos*, *Pesce-teyes*, *Lizas*, Thongen, Salmkens, *Meros*, Elft, *Macabis*, *casanes*, *Pampanos*, Sardynen, Rocchen, Zeehanen, *Chitas-viejas*, Palinghen *Pesces Puercos*, *Chapincs*, *Rubia Almexas* ende Garnet, ende ander soorten daer my de naem met van voor en staet, ende daer moetender noch veel meer zijn, naedemael alle de verhaelde t'samen ghevanghen zijn dicht by de schepen. Ende soo men t'ghene gheschreven is wel bemerckt, men sal bevinden datmen van soo vele ende soo goede leeftocht terstond ghenieten can groote ende vele lieffelijckheden, selfs tot Marsepeynen ende veelderleye Conserven toe, ende dat sonder yet te brenghen van buyten: Ende ten aensiene van't Boots-volck, boven t'ghene verhaelt is, en sullender niet ontbreken vele groote Hammen, potten met Boter, ende t'gene daer meer van groote Verckens afvalt, sonder gebreck van Suer ende Specerien, staet aen te mercken dat vele van de voorsz. dinghen de onse ghelijck zijn, ende datter moghelijck veel meer zijn, ende dat het Land hier door toont seer bequaem te zijn om voort te brenghen alle andere dinghen diemen vint in Europa.

4. De Rijckdommen zijn Silver ende Peerlen, die ick, en*de* Goud, dat den anderen Capiteyn ghesien heeft, soo hy seght, in zijn vertoog, t'welck de drie rijcxste soorten zijn die de natuere gheschapen heeft. Daer is veel Note Moscaet, Mastick, Peper, Gengber, dat wy beyde gesien hebben. Men heefter wetenschap van Caneel, t'mach oock wel datter Naghelen zijn, naedemael de andere Specierien daer zijn, ende te meer om dat die Landen paralleel zijn, oft weynich verschillen van Terrenate ende Bachan. Daer is oock stoffe om Syde te winnen, *Pita*, Suycker, An*n*ir te maecken. Daer is goet Ebbenhout, ende ontallicke soorten van Hout, om soo veel Schepen te maken als men wilt, met alle haere Seylen, ende driederley soorten van Takel, t'een ghelijckende onsen Kennip, ende met de Olie van *Cocos* canmen *Galagala* maken, daer men Teer mede verspaert. Daer is seker Terpentijn gesien daer sich de Indianen met behelpen om hare *Piraguas*, ofte Schepen, te peken. Ende naedemael datter Geyten zijn, ende kennis van Koeyen, soo salder oock Corduaen, Leer, Roet en*de* Vleesch overvloedich zijn: Ende Byen ghesien zijnde, salder oock Honich ende Was zijn. Ende behalven alle dese rijckdommen versekeren sy van veel andere kenschappen. Ende de ghelegentheyt ende gestaltenisse des Lands, de welcke ghevoecht zijnde by de vele die de neersticheyd geven sal, naedien daer soo grooten voorraed is van haer eyghen dinghen, ende om de onse te queken, die ick voor heb daer met den eersten te voeren, met noch alle de andere beste ende nutste die in Peru ende nieu Spaengien geroepen, schijnt het dat dit al t'samen by

een ghevoecht, het Land soo rijck sal maken, dat het genoechsaem sal zijn om beyde hem selven ende America te voeden, ende Spaengien groot ende rijck te maken, in sulcker voeghen als ick betoonen sal, indien ick by andere gheholpen werd om dit uyt te voeren. Ende ten aensien van't ghene ghesien is, wesende Zee-custen, seg ick, Heere, dat uyt het hert van 't Land te verhopen zijn soo groote ende soodanighe grootheden ende rijckdommen, ende goede saken, als de onse beginnen te werden. Staet te noteren dat mijn principael voornemen alleen is geweest te soecken so grooten Land als ick ghevonden hebbe, ende dat ick om myne crancten ende ander oorsaken, die ick verswyge, niet en heb connen so veel sien als ick gewilt heb, oock en conde al t'gene ick begeerde, niet gesien werden in een maend, daer-der twaelf van in een Iaer comt, de welcke te kennen gheven de qualiteyten ende vruchten die alle de gheschapene Landen voortbrenghen, ende dat men de Indianen van die Landen niet en moet oordeelen uyt onse behoeftigheden, smaken, begeerlickheden ende achtinghe van saken; maer voor menschen die haer leven trachten over te brenghen met so weynich arbeyds als sy connen, ghelijck sy oock doen, sonder haer te vermoeyen in yet meer, daer wy ons om vermoeyen.

5. De gherieflickheyd ende het ghenoechlicke leven sal daer soo groot zijn als men siet, in een soo gheoeffenden, lustighen ende koelen Land, dat swart, vet ende goed van Meyn is, met Leem-putten, om terstond Huysen te moghen bouwen; Steen, Ticchelen, ende al wat meer van Leem wert ghemaeckt, oock met vele ende soo nae by gheleghen touwe ende viercante Marbersteenen, om costelicke en*de* schoone Ghebouwen te moghen stichten: Soo veel ende soo dienstelicken Hout tot alle noodighe wercken; sulcken gheleghentheyd van Dalen, Velden, den meestendeel door-ghesneden, ende hooghe dubbele Rotsen, sulcke Beecxkens ende vlietende Rivieren, daer bequamelijck connen Water-molens, *Azen*n*as*, *Trapiches* ende ander Water-wercken ghemaeckt worden. *Essenos*, Sout-pannen ende Riet-bosschen ghetuyghen van de vruchtbaerheyd des Lands, daer men Rieten vindt van vijf ende ses palmen, ende min, ende de vrucht naer advenant, t'eynd dun ende hart, de huyt glat, ende soo goede Vyersteenen alsser zijn in Madrid.

De Baye van Sint Philips ende Iacob heeft twintich mylen strands, sy is gheheel schoon, ende vry om in te comen by daghe ende by nachte, heeft rond-om veel bewoonde Vlecken, in de welcke (ende dat seer verre) men by daghe veel roocks sach opgaen, ende by nachte veel vyers, hare haven ghenaemt Veracruz, het ware kruys is so ruym datter meer dan duysent schepen in moghen ligghen, de grond is schoon ende van swart zandt, men heefter gheen vuylen ghesien, men can daer setten op soo veel Vadem als men wilt, van veertich tot een half toe, tusschen twee Rivieren, de een soo groot als de Gua-

dalquevir in Sevilien, met een Barre oft stortende vloedt, van meer als twee vadem, daer goede Fregatten ende Patassen in moghen, in d'ander voeren onse Barcken vry in, ende schiepen daer water dat seer schoon is op alle de plaetsen, van de vele daermen het vindt: De Lof-plaets is een strand van drie mijlen, ende meest al keselachtich, van swarte, cleyne ende sware keyen, seer goedt om Schepen te ballasten, de strand, door dien sy geen breucken oft kreken heeft, ende om dat de kruyden op de cant groeyende, groen zijn, wierdt verstaen niet gheslaghen te werden vande Zee, ende alsoo de boomen aldaer al te mael recht op stonden, sonder schade nochte bederf, so oordeelde men daer uyt datter gheen groote onwederen en moesten vallen: Dese haven, boven dat sy soo luchtich is, heeft een ander groote uytnementheyt, ten aensie van vermakelijckheyt, want so haest als den dach aen quam, hoordemen door t'gheheele naeby-gheleghen Bosch een seer soete Harmonye van menich duysent verscheyden voghelen, sommighe (soo 't scheen) Nachtegalen, sommige Meerlen, Quacken, Distelvincken, ontellijcke Swaluwen, *Periquitos*, ende een Papegay die men sach, ende behalven dese veel ander soorten van voghelen, selfs tot het singhen van de Sprinck-hanen ende Krekels, heele morghenstonden ende avonden langh roockmen veel soete reucken, hercomende van so veelderley aert van bloemen, tot Orangien bloeysels ende t'cruydt *Alvahaca*: Ende om alle dese ende andere goede saecken besloot men dat het daer moest goede Lucht zijn, ende datter de natuere haer ordre wel onderhieldt.

6. Dese haven ende hare Baye werden noch uytnemender door de nabuerschap van so veel goede Eylanden, en de sonderlinghe van seven, daer den roep af is datse twee hondert mijlen groot sijn, het eene begrijpter vijftich, ende leytter twaelf van verscheyden: In somma ick segh Heere dat op dese Bay ende Haven, die 15.⅓. Graden hoochte van de noorder Pool ligghen, terstont can gesticht werden een seer groote ende volckrijcke Stadt, ende dat de luyden die deselve bewoonen, sullen ghenieten alle ghewensche rijckdommen ende gherieflicheden, die den tijdt sal leeren, ende die men mach mededeelen aen de Provincien van Chili, Peru, Panama, Nicaragua, Gatemale, nieu Spaengien, Terratena ende Filippinas, van alle welcke Landen uwe Majesteyt Heer is, ende indien uwe Majesteyt oock Heer word van dese die ick presentere, so houd ickse van sulcker weerde, dat, boven dien dat sy ghelijck als de sleutels zijn van de voor-verhaelde, sy (nae ick verstae) sullen comen te wesen, soo veel den handel belanght van curieuse ende profijtelijcke Waren, Heerlickheydt laet ick staen, een tweede China, Iapan, ende andere provincien op die kusten van Asia met hare Eylanden, ende ick valle cort na t'gheen ick daer van ghevoele, ende in een vergaderingh van Wis-constenaers can bewijsen, oock en verleng ick my hier niet met te seggen, dat dese Landen

terstondt connen helpen, ende onderhouden, twee hondert duysende Spaengaerden: In somma Heere dit is de werelt daer Spaengien het middel-punt van gaet worden, ende ten aensien van t'lichaem is dit de naghel, datmen vry dit punt wel noteere.

De ghetempertheydt, ende deucht des Luchts, Heer, is soodanich als men uyt alle t'ghene voorseyt is, sien can, ende oock hier aen bemercken mach, dat alhoewel de onse daer alle vreemdelingen waren, niemandt nochtans en is sieck gheworden, niet teghenstaende het ordinaris wercken, sweeten, ende nat worden, sonder sick te onthouden van water te drincken noch nuchter zijnde, oft van alles te eten dat het landt voortbrenght, noch van den avondtstondt, Maen, ofte Son, die by daghe niet seer brandich en was: Ende achter de middernacht eyschte ende conde men seer wel verdraghen een wollen decxel: Ende naedien de inlanders in't ghemeyn vollyvich ende seer vroom zijn, sommighe oock seer oudt, daer sy nochtans neven der Aerde woonen, t'welck een groot teecken is van goeder ghesontheydt, want ware t'Landt onghesondt, sy souden hare huysen van der Aerde verheffen, soo men in de Filippinen doet, ende in ander quartieren die ick ghesien hebbe, nadien oock de visch ende t'vleesch onghesouten zijnde, twee daghen ende langher goet bleven, naedien de Fruyten van daer ghebracht, soo men sien mach, aen twee die ick hier hebbe, seer gesont zijn, alhoewel sy buyten tijts van de boomen ghepluckt zijn, nadien men daer geene sandige gronden en heeft gesien, noch gheenderley distelen oft doornachtige boomen, oock gheene boomen die hare wortelen boven der Aerde hebben, noch eenighe verdroncken velden, noch Poelen, noch Sneeu op de hooghe Berghen, noch Cocodrillen in die Rivieren, noch venijnighe quaedtaerdighe ghewormte op t'gheberchte, noch Mieren die ghemeynlick in de huysen ende vruchten seer schadelijck zijn, noch *Niguas*, noch Rupsen, noch Mugghen, soo seggh' ick, dat dit tot ons voornemen, een uytnementheydt is boven alle uytnementheden, ende weerdigh geacht te zijn so seer als vele Landen in de Indien, die om dese pleghen alleen onbewoonbaer te zijn, ende andere, daermen so veel van deselve te lijden heeft, als ick wel ghetuyghen can.

7. Dit zijn Heere de uytnementheden ende deuchd der Landen die ick ontdeckt heb, van de welcke ick uyt den naem van uwe Majesteyt de possessie ghenomen heb, onder uwen Koninghlicken Standaert, ende alsoo ghetuyghen 't de acten die ick hier hebbe.

Ten eersten, Heere, wierter een Cruys opgherecht, ende een Kerck toeghemaeckt van onse Vrouw' van Loreto, daer wierden twintich Missen ghedaen, men verdiender den Aflaet op den Pincxterdach

verleent, ende daer wiert een solemnele processie ghehouden op't Sacraments dach. In somma het alderheylichste Sacrament, hebbende uwer Majesteyts Standaert tot Leyds-man, bewandelde ende vereerde die verborgen Landen, daer ick drie Veld-banieren op hebbe gherecht, ende in alle de selve vertoont de twee Colomnen ter zyde van uwe Coninghlijcke Wapenen: Waer door ick met recht segghen mach, voor so veel dit een deel is, dat hier is volbracht het woord van *Plus ultra*, ende voor so veel het vast Land is al vorder ende achterder. Ende dit, met al watter meer ghedaen wierdt, heb ick ghedaen als een ghetrouw' Vassael, soo ick ben van uwe Majesteyt, ende ten eynde uwe Majesteyt dit terstond moghe by-voeghen, op dat clincke den heerlijcken titel van *Austrialia* van den Heylighen Gheest, tot meerder eere van den selfden Heere, die my gheleyt, het Land ghetoont, ende in teghenwoordicheyd van uwe Majesteyt ghebracht heeft, al-waer ick stae met den selven wille, die ick altijt tot dese sake ghehadt hebbe, die ick hebbe ghequeeckt, ende om hare weerdicheyd ende verdienste boven maten lief heb ende toeghedaen ben.

Ick gheloove wel, uyt den wysen Raed, Grootmoedicheyd, ende Christelicke Godvruchticheyd van uwe Majesteyt, de groote sorghe die sy draghen sal om soo verseeckert te zijn van de bevolckinghe deser alreets ontdeckte Landen, als wel behoort, aenghesien de principael oorsaeck die ons behoort te verbinde*n*, om de selfde niet woest ende onbewoont te laten, is, dat dit de remedie is, dienende te*n* eynde dat God onse Heere daer in werde ghekent, ghelooft, aenghebeden ende ghedient, daer nu de Duyvel soo seer ghedient werd: Te meer oock dat dit de deure sal zijn, waer door aen so vele Volckeren, staende onder 't ghebiedt van uwe Majesteyt, incomen sal alle haer goed ende welvaerd, ende de onghelijck meerder sorghen die voortcomen souden, by aldien daer heenen geraeckten te gaen de vyanden van de Roomsche Kercke, om hare valsche leeringhen te verbreyden, ende alle de goederen die ick te kennen gheve te veranderen in meerder quaden, ende sich te noemen Heeren van Indien, ende die heel te verderven. Oock gheloof ick dat uwe Majesteyt wel verwitticht is dat soo swaren schade, als die is daer van ghesproken werdt, oft alderley andere ongheschicktheyt, die nu voorhanden is, of naemaels soude moghen wesen, costen soude millioenen Gouds ende veel duysend menschen, eer men soude tot een onseker remedie connen comen: Uwe Majesteyt winne nu, nadie*n* sy't vermach, met weynich silvers in Peru uytghegheven, om eenmael den Hemel te winnen, den eeuwigen naem, ende de nieuwe Werelt, met al t'ghene sy toeseydt: Ende naedemael daer niemant is die uwe Majesteyt boden-brood eyscht van so grooten ende merckelijcken weldaedt Godes, voor uwen gheluckighen tijdt bewaert, so eysch ick boden-brood Heere, ende in plaets van dien mijn afveerdingh ende bescheydt, want de Galeoenen zijn reed, ende

ick heb veel te reysen, ende toe te maecken, ende veel te beschicken, oock is het geestelijck ende tijdelijck goedt seer veele dat alle uere verloren gaet, ende nimmermeer weder en can vercreghen worden.

Hebben Christoffel Colon sijne suspicien hartneckich ghemaeckt, t'ghene my soo moeylijck doet vallen, is dat ick selve gesien ende getast heb, ende nu aenbiede. Waer toe uwe Majesteyt ghelieve, dat van soo veel remedien alsser zijn, daer een alleen werde ghegheven, op dat ick t'voorghestelde erlanghen mach, waerschouwende dat men my in alles seer redelick sal bevinden, ende ick sal in alles volnoegingh gheven.

Heere, dit is een groot werck, naedemael de Duyvel het selve soo bloedigen krijch aen doet, ende t'en is niet wel dat hy so veel vermach wesende uwen Majesteyt daer van den bescherm-Heer.

FINIS.